

**ความสำคัญของการเฝ้าระวังสอบสวน
และการประเมินสาเหตุอาการภายหลัง
การได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค**

**สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6
จังหวัดขอนแก่น**

ความหมาย

อาการหลังการได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค หมายถึง ความผิดปกติทางการแพทย์ ที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลา 4 สัปดาห์ หลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

และสงสัยว่าภาวะนั้นอาจเกิดจากการได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

ตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

อายุ	ชนิดวัคซีน
แรกเกิด	BCG, HB1
2 เดือน	OPV1, DTP- HB1
4 เดือน	OPV2, DTP- HB2
6 เดือน	OPV3, DTP- HB3
9 เดือน	Measles
18 เดือน	OPV4, DTP4, JE1, JE2
2.5 ปี	JE3
4 ปี	OPV5, DTP5
7 ปี	MMR
12 ปี	dT
หญิงมีครรภ์	dT 3 ครั้ง

HB1

HB2

HB3

HB4

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (Immunization)

- ✦ เป้าหมายสูงสุด คือ การกวาดล้างโรคให้หมดไป หรือกำจัดโรคให้หมดไป
- ✦ จุดมุ่งหมาย ณ ปัจจุบันในการให้วัคซีน คือ การป้องกันโรคของบุคคล และกลุ่มคน รวมทั้งชุมชนนั้น ๆ ด้วย

หลักทั่วไปในการให้วัคซีน

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

ภูมิคุ้มกันที่ร่างกายสร้างขึ้นเอง (Active Immunization)

- ๑ การติดเชื้อตามธรรมชาติ (natural infection)
- ๑ การฉีดวัคซีน (immunization)

ภูมิคุ้มกันที่ได้รับมา (Passive Immunization)

- ✚ จากคน เช่น อิมมูโนโกลบูลิน, พลาสมา
- ✚ จากสัตว์ เช่น เซรัม

ชนิดต่างๆของวัคซีน

- **ท็อกซอยด์ (Toxoid)** : คอตีบ บาดทะยัก
- **วัคซีนเชื้อตาย**
  - ใช้เชื้อทั้งตัว : ไกกรน/JE / HepA / IPV
  - ใช้เฉพาะบางส่วน : ไขหวัดใหญ่/ ไกกรนชนิดไม่มีเซลล์/ HepB
- **วัคซีนเชื้อเป็น** : MMR/ อีสุกอีใส

กลุ่มที่1 : ท็อกซอยด์ (Toxoid)

- ใช้ป้องกันโรคที่เกิดจากพิษ (toxin) ของเชื้อแบคทีเรีย
- ไม่ได้เกิดจากตัวแบคทีเรียโดยตรง ผลิตโดยนำพิษของแบคทีเรียมาทำให้สิ้นพิษ แต่ยังสามารถกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันได้ เช่น วัคซีนคอตีบ วัคซีนบาดทะยัก
- โดยทั่วไปเมื่อฉีดท็อกซอยด์จะมีไข้หรือปฏิกิริยาเฉพาะที่เล็กน้อย แต่ถ้าเคยฉีดมาแล้วหลายครั้ง หรือร่างกายมีภูมิคุ้มกัน สูงอยู่ก่อนแล้ว อาจเกิดปฏิกิริยามากขึ้น ทำให้มีอาการบวมแดง เจ็บบริเวณที่ฉีด และมีไข้ได้

Arthus Reaction

กลุ่มที่ 2 : วัคซีนชนิดเชื้อตาย (inactivated หรือ killed vaccine)

แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ 2 กลุ่ม คือ

1 วัคซีนที่ทำจากแบคทีเรียหรือไวรัสทั้งตัวที่ทำให้ตายแล้ว(whole cell vaccine หรือ whole virion vaccine)

วัคซีนที่ทำจากเชื้อแบคทีเรียมักจะทำให้เกิดปฏิกิริยาบริเวณที่ฉีด บางครั้งอาจมีไข้ด้วย อาการมักจะเริ่มหลังฉีด 3-4 ชั่วโมง และจะคงอยู่ประมาณ 1 วัน บางครั้งอาจนานถึง 3 วัน

กลุ่มที่ 2 : วัคซีนชนิดเชื้อตาย (inactivated หรือ killed vaccine) :

**ตัวอย่างของวัคซีนในกลุ่มนี้ได้แก่ วัคซีนไอกรน
วัคซีนอหิวาตกโรค วัคซีนโปลิโอชนิดฉีด วัคซีนพิษสุนัข
บ้า วัคซีนไวรัสตับอักเสบบเอ วัคซีนไข้มองอักเสบบเจอี
ชนิดน้ำ**

**ห้ามเก็บในตู้แช่แข็ง เพราะจะทำให้แอนติเจนเสื่อม
คุณภาพ**

กลุ่มที่ 2 : วัคซีนชนิดเชื้อตาย (inactivated หรือ killed vaccine) :

2 วัคซีนที่ทำจาก **บางส่วน** ของแบคทีเรียหรือไวรัส ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภูมิคุ้มกัน (subunit vaccine)

วัคซีนในกลุ่มนี้ มักมีปฏิกิริยาหลังฉีดน้อย

วัคซีนในกลุ่มนี้ เช่น วัคซีนตับอักเสบบี วัคซีนไขหวัดใหญ่ วัคซีนฮิบ (*Haemophilus influenzae* type b)

วัคซีนไอกรนชนิดไร้เซลล์ (acellular pertussis vaccine)

วัคซีนไขหทัยฟลอยด์ชนิดวีไอ (Vi vaccine) วัคซีนนิวโมคอคคัส

กลุ่มที่ 3 : วัคซีนชนิดเชื้อเป็นอ่อนฤทธิ์ (live attenuated vaccine)

ทำจากเชื้อที่ยังมีชีวิตอยู่แต่ทำให้ฤทธิ์อ่อนลงแล้ว เช่น วัคซีนโปลิโอชนิดกิน

วัคซีนรวมหัด-คางทูม-หัดเยอรมัน

วัคซีน สุกใส

**วัคซีนวัณโรค (BCG) วัคซีนไข้อยู่ยง
ชนิดกิน**

วัคซีนในกลุ่มนี้ เมื่อให้เข้าไปในร่างกายแล้วจะยังไม่มียาต้านที่ เช่น วัคซีนหัด จะทำให้เกิดอาการไข้อยู่ยง วันที่ 5 ถึงวันที่ 12 หลังฉีด

การป้องกันโรคจากวัคซีน

- เมื่อร่างกายมีการสร้างภูมิคุ้มกัน ถ้าไม่ได้ใช้ จะลดการสร้างลง เหลือเป็นเซลล์ที่ใช้จำ (memory cell) เมื่อได้รับเชื้อหรือได้รับการกระตุ้นซ้ำจะมีการตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว เพราะเคยตอบสนองมาก่อน
- วัคซีนหลายชนิดสามารถให้พร้อมกันในเวลาเดียวกันได้

ข้อควรระวังในการให้วัคซีนหลายชนิดในเวลาเดียวกัน

- ถ้าวัคซีนสองชนิดมีปฏิกิริยาเดียวกันและเกิดขึ้นพร้อมกัน เช่น ไข้ ไม่ควรให้ในเวลาเดียวกันเพราะจะทำให้ไข้มสูงขึ้น แต่ถ้าปฏิกิริยาเกิดคนละเวลาสามารถให้ในเวลาเดียวกันได้
- วัคซีนแต่ละเข็มควรให้คนละตำแหน่ง ไม่ควรนำวัคซีนต่างชนิดมาผสมกันเอง เพราะอาจมีผลต่อภูมิคุ้มกันและปฏิกิริยาจากวัคซีนเพิ่มขึ้น

สาเหตุของการเกิดอาการภายหลัง ได้รับ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (AEFI)

ความผิดพลาดด้านการบริหารจัดการวัคซีน

(Programmatic error)

วัคซีน

(Vaccine reaction)

AEFI

เหตุบังเอิญ/เหตุพ้อง

(Coincidental event)

ไม่ทราบสาเหตุ (Unknown)

Classification of AEFIs

Programme related

เกิดจากการบริหารจัดการและวิธีการให้วัคซีน

Vaccine – induced

เกิดจากตัวเชื้อที่เตรียมวัคซีนหรือส่วนประกอบต่าง ๆ

Injection Reaction

เกิดจากความกลัวเข็ม หรือ กลัวความเจ็บปวดจากการฉีดยา

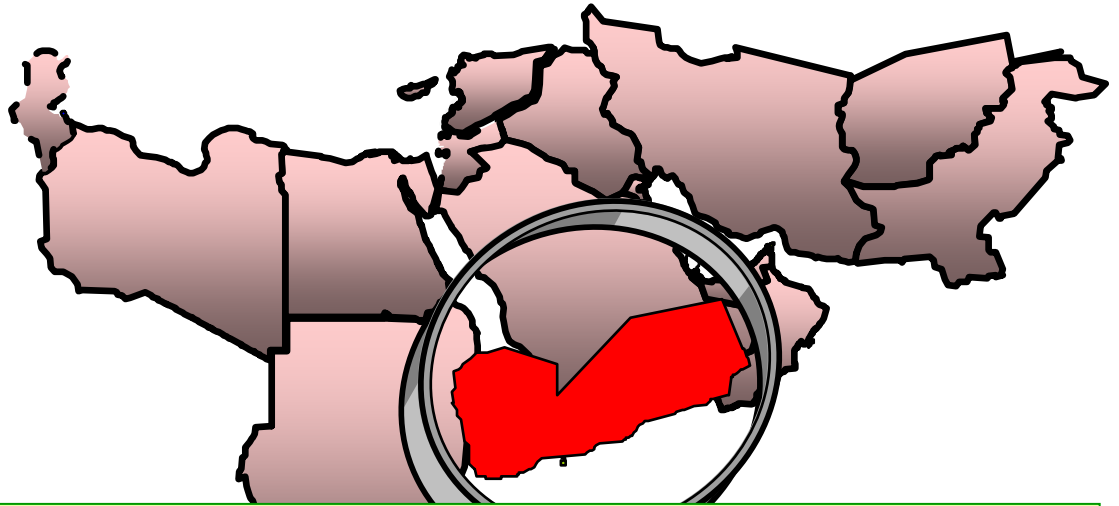
Coincidental

บังเอิญได้รับวัคซีนในห้วงเวลาที่มีอาการจากสาเหตุอื่น

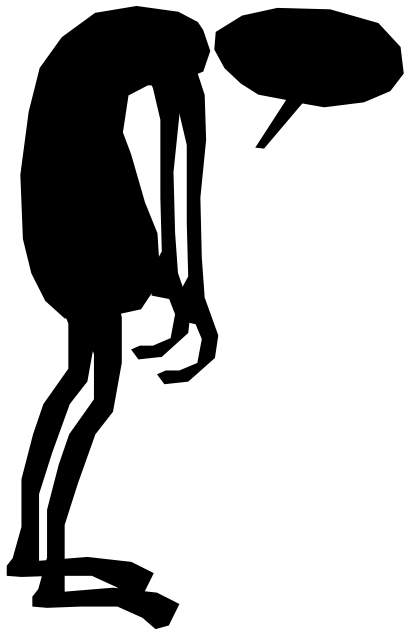
Unknown

พิสูจน์ไม่ได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด

Impact on Patient Health: Programmatic Error

Insulin given to **70 infants** instead of DTP vaccine with **21 deaths**

Insulin vial

TT

DTP

Vaccine vials

REF. B07B2350
34
0-1281
2005-07
CE 0128 TH

DTP VACCINE
ADJUVANT

REF: B07B2350-4
07 04 03
04 04 05

MEASLES
VACCINE
ADJUVANT

ORAL POLIO
VACCINE
TYPE 2

JE

MEASLES VACCINE
Vaksin Measles
Produced in Thailand
Lot No. 1011111111
Exp. Date 12/2011

26 11 05
04703-2

POLYMYELITIS VACCINE
Prepared in Culture
HEATKILLED
DTP Vaccine
Vaksin DTP
Lot No. 1011111111
Exp. Date 12/2011

(Beijing) - GPO
วัคซีนไขสันหลังอักเสบ

ความผิดพลาดด้านการบริหารจัดการวัคซีน (Programmatic error)

การฉีดที่ไม่สะอาด

- นำเข็มและกระบอกฉีดแบบใช้ครั้งเดียวกลับมาใช้อีก
- ใช้เข็มและกระบอกฉีดปนเปื้อนเชื้อ
- วัคซีนหรือตัวทำลายวัคซีนปนเปื้อนเชื้อ
- นำวัคซีนที่ผสมตัวทำลายแล้ว และทิ้งไว้เกินกำหนดเวลามาใช้

อาการภายหลังได้รับวัคซีน

- เกิดการติดเชื้อ เช่น เกิดฝีในตำแหน่งที่ฉีดวัคซีนหรือเซรุ่ม, โลหิตเป็นพิษ, toxic shock syndrome, ติดเชื้อที่ถ่ายทอดทางกระแสเลือด เช่น ตับอักเสบบ, HIV
- เสียชีวิต

ความผิดพลาดด้านการบริหารจัดการวัคซีน (Programmatic error)

การผิดพลาดจากการเตรียมวัคซีนหรือ เซรุ่ม

- ผสมวัคซีนกับตัวทำลายไม่ดีพอ
- ใช้ยา แทนวัคซีนหรือตัวทำลาย
- ใช้ตัวทำลายผิดชนิด

การฉีดวัคซีนหรือเซรุ่มผิดตำแหน่ง

- ฉีด BCG ใต้ผิวหนัง
- ฉีด DTP/dT/TT ตื้นเกินไป
- ฉีดวัคซีนที่สะโพกผิดตำแหน่ง
- การขนส่งและการเก็บวัคซีนหรือเซรุ่มไม่ถูกต้อง
- การฉีดวัคซีนหรือเซรุ่มในรายที่มีข้อห้ามการฉีดวัคซีนหรือเซรุ่ม

อาการภายหลังได้รับวัคซีน

- เกิดฝีในตำแหน่งที่ฉีด
- อาการจะเกิดตามชนิดของยาที่ใช้แทนวัคซีนหรือตัวทำลาย
- เสียชีวิต
- ต่อม้ำเหลืองบริเวณข้างเคียงบวมโต
- เกิดอาการเฉพาที่ หรือเกิดฝีในตำแหน่งที่ฉีด
- เป็นอันตรายต่อ sciatic nerve
- เกิดอาการเฉพาที่จากการใช้วัคซีนแช่แข็ง
- เกิดอาการไม่พึงประสงค์ที่รุนแรง

ทำไมต้องมีการติดตามประเมิน AEFI?

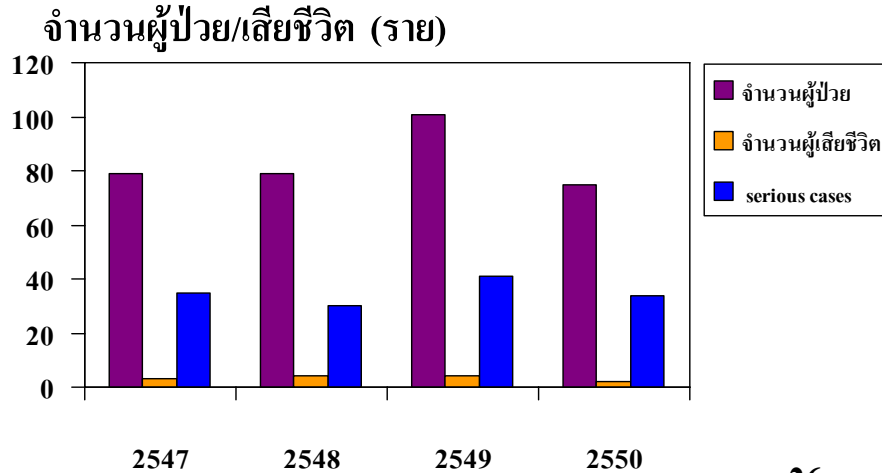
- 1. ไม่มีวัคซีนชนิดใดที่ปลอดภัย 100 %**
- 2. ต้องทราบปัจจัยเสี่ยงและแนวทางในการแก้ไขปัญหา**
- 3. เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระบบการ
สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค**
- 4. เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาและ
ปรับปรุงระบบการบริการสาธารณสุข**

รายงาน AEFI ระหว่างปี 2540-2551

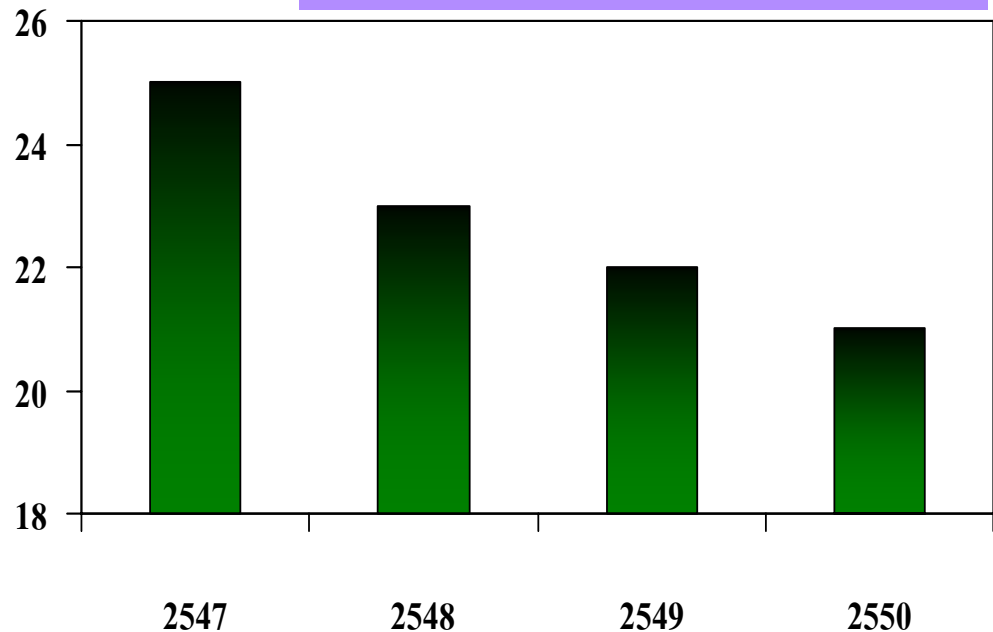
Year	Case		Death	
	Number	Rate	Number	Rate
2551	120	0.20	0	0
2550	281	0.45	0	0
2549	101	0.16	4	0.01
2548	79	0.13	4	0.01
2547	79	0.13	3	0
2546	38	0.06	4	0
2545	0	0	0	0
2544	5	0.01	0	0
2543	21	0.03	0	0
2542	13	0.02	0	0
2541	10	0.02	0	0
2540	28	0.05	0	0

จำนวนผู้ป่วย AEFI และผู้เสียชีวิต ที่สำนักระบาดฯ ได้รับรายงาน , 2547-2550

จำนวนโด๊สวัคซีนในงานสร้าง เสริมภูมิคุ้มกันโรค, 2547-2550

จำนวนโด๊สวัคซีน
หน่วย : ล้านโด๊ส

นียมากลุ่มอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

1. อาการเฉพาะที่ (Local Adverse Events)

– ฝีมีเชื้อบริเวณที่ฉีด (Bacterial Abscess)

หมายถึง ผู้ที่มีรอยนูนหรือก้อนในตำแหน่งที่ฉีดวัคซีนหรือเซรุ่ม และมีอาการบวมแดงรอบๆ ถ้าเจาะรอยนูนหรือก้อนจะพบหนองและอาจมีไข้ และต้องมีผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อแบคทีเรียจากการย้อมสีแกรม หรือเพาะเชื้อ หรือพบ Neutrophil โดดเด่น (สัดส่วนเกินร้อยละ 50)

มักเกิดอาการภายใน 5 วันหลังจากได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

1. กลุ่มอาการเฉพาะที่ (Local Adverse Events)

นิยามอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
1. ฝีมีเชื้อบริเวณที่ฉีด (Bacterial : การมีรอยนูนหรือก้อนในตำแหน่งที่ฉีดวัคซีนหรือเซรัม และมีอาการบวมแดงรอบๆ มักมีไข้และต่อมน้ำเหลืองโต ถ้าเจาะรอยนูนหรือก้อนจะพบหนอง ต้องมีผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อแบคทีเรียจากการย้อมสีแกรมหรือเพาะเชื้อ	ถ้าพบลักษณะนูนตรงกลาง (fluctuate) แสดงว่ามีของเหลว มักจะมีหนองทำให้ปวด การรักษา - ผ่าฝี incision และ drain - ตรวจย้อมสีแกรมดูเชื้อ-ส่งเพาะเชื้อ - ให้นยาปฏิชีวนะตามเชื้อที่พบ	ทุกชนิด มักเกิดอาการภายใน 5 วัน
2. ฝีไร้เชื้อบริเวณที่ฉีด (Sterile Abscess) : ภาวะที่มีรอยนูนหรือก้อนในตำแหน่งที่ฉีดวัคซีนหรือเซรัม โดยไม่มีไข้หรืออาการบวมแดง ถ้าเจาะรอยนูนหรือก้อนจะไม่พบหนอง	ส่วนใหญ่พบเป็นไตแข็งใต้ผิวหนัง อาจมีของเหลวแต่ตรวจไม่พบเชื้อแบคทีเรีย - ให้การรักษาตามอาการ - อาจประคบน้ำอุ่นบริเวณที่เป็นไต	ทุกชนิด มักเกิดอาการภายใน 5 วัน

นิยามอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
3. อาการเฉพาที่ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง (Severe Local Reaction) หมายถึง มีอาการบวมแดงรอบตำแหน่ง ที่ฉีดร่วมกับ สภาวะอย่างน้อยหนึ่งอย่าง ดังนี้ ➢ บวมลามไปถึงข้อที่อยู่ใกล้ที่สุด ➢ ปวดบวมแดงนานเกิน 3 วัน ➢ จำเป็นต้องเข้ารักษาในโรงพยาบาล	ถ้าเป็นปฏิกิริยาจากวัคซีนจะหายได้เอง ภายใน 2 – 3 วัน หรือ 1 สัปดาห์ ให้การรักษาตามอาการ ไม่จำเป็นต้องให้ยาปฏิชีวนะ ต้องแยกจาก cellulitis ซึ่งเกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งมักจะบวมนูน (induration) แดงร้อน รอบๆ บริเวณที่ฉีด และเจ็บมากเวลาจับต้อง - Arthus' reaction การรักษา จำเป็นต้องให้ยาปฏิชีวนะตามเชื้อที่ตรวจพบหรือสงสัย	ทุกชนิด มักเกิดอาการภายใน 5 วัน

2. กลุ่มอาการทางระบบประสาท (Nervous System Adverse Events)

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลา ภายหลังจากได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
1. Vaccine-Associated Paralytic Poliomyelitis (VAPP) : ภาวะที่มีอาการครบทุกข้อดังนี้ ➢ กล้ามเนื้อแขนขามีอัมพาตอ่อนแรงอย่างเฉียบพลันแบบ asymmetry ➢ มีไข้ในขณะที่ผู้ป่วยเริ่มมีอาการอัมพาต และยังคงมีกล้ามเนื้ออ่อนแรงนานเกินกว่า 60 วัน นับจากวันเริ่มมีอาการ	- ตรวจพบเชื้อไวรัสโพลิโอสายพันธุ์วัคซีนในอุจจาระ (เก็บอุจจาระ 2 ครั้งๆ ละ 8 กรัม ภายใน 14 วันหลังเริ่มมีอาการ AFP ส่งตรวจแยกเชื้อไวรัส) - ควรตรวจหาระดับ immunoglobulin ในเลือด ผู้ที่มี hypogammaglobulin จะมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิด VAPP การรักษา - รักษาตามอาการและประคับประคอง - ภาพถ่ายบำบัด - ให้ IgG ถ้ามี hypogammaglobulin	OPV เกิดขึ้นภายใน 4-30 วัน หลังได้รับวัคซีนหรือ 4-75 วัน หลังสัมผัสกับผู้ได้รับวัคซีน OPV

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลา ภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
2. Guillain–Barre Syndrome (GBS) ภาวะที่มีอาการครบทุกข้อดังต่อไปนี้ ➢ กล้ามเนื้อแขนขาอ่อนแรงอย่างเฉียบพลัน ทั้งสองข้างเท่าๆ กัน ไม่มีไข้ในขณะที่ผู้ป่วยเริ่มมีอาการอัมพาต	- ตรวจร่างกายโดยเฉพาะทางระบบประสาทอย่างละเอียด - การตรวจน้ำไขสันหลังจะพบว่าไม่มีเซลล์แต่มีระดับโปรตีนสูงขึ้น (cell protein dissociation) การรักษา ให้การรักษาตามอาการและประคับประคอง - อาจมีภาวะการหายใจลำบากในระดับที่รุนแรง - ปัจจุบันให้ IVIg ในการรักษา	TT, Hep-B มักเกิดภายใน 6 สัปดาห์

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
3. Encephalopathy ภาวะที่มีอาการอย่างน้อย 2 อาการ ดังต่อไปนี้ ➢ ชัก ➢ มีการเปลี่ยนแปลงของสติสัมปชัญญะอย่างชัดเจนนานอย่างน้อย 1 วัน ➢ มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอย่างชัดเจนนานอย่างน้อย 1 วัน	การตรวจน้ำไขสันหลังจะพบอยู่ในเกณฑ์ปกติใช้แยกจากภาวะติดเชื้อ - (encephalitis) - ให้การรักษาตามอาการและระดับประคอง ดูแลเมื่อมีการชักโดยเฉพาะ airway	DTP, Measles ส่วนใหญ่เกิดภายใน 72 ชั่วโมงหลัง DTP หรือ 6-12 วันหลัง measles

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและ ช่วงเวลา ภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
4. สมองอักเสบ (Encephalitis) ภาวะที่มีอาการดังต่อไปนี้ ➢ ไข้ ร่วมกับ ➢ มีอาการทางสมอง เช่น มึนงง สับสน ไม่รู้สึกตัว เกร็ง ชัก หรือ ➢ มีการเปลี่ยนแปลงทางทางพฤติกรรม	อาการแสดงคล้ายกับ encephalopathy แต่ตรวจพบความผิดปกติในน้ำไขสันหลังมีเซลล์ผิดปกติ ระดับน้ำตาล และโปรตีนเพิ่มขึ้น - เพื่อพิสูจน์สาเหตุ ต้องส่งเลือด CSF หรือส่งตรวจอื่นๆ เพื่อค้นหาเชื้อ - เก็บเลือดส่งตรวจหา antibody ต่อเชื้อต่างๆ ที่อาจเป็นสาเหตุ การรักษา ตามอาการและแบบประคับประคอง	MMR, measles, JE (hypothetical) มักเกิดภายใน 30 วันหลังได้รับวัคซีน

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
5. เยื่อหุ้มสมองอักเสบ (Meningitis) หมายถึง ภาวะที่มีอาการไข้วัดศรีษะและคอแข็ง และอาจมีอาการทางสมอง เช่น มึนงง สับสน	ตรวจร่างกายอย่างละเอียดเพื่อช่วยในการหาแหล่งติดเชื้อ ตรวจน้ำไขสันหลัง แยก aseptic จาก bacterial - การติดเชื้อ – สง CSF เพาะเชื้อ ย้อมสีแกรม - สงเลือดเพาะเชื้อ และหาระดับ antibody ต่อเชื้อที่สงสัยเช่น mumps virus การรักษา ตามอาการและยาปฏิชีวนะตามเชื้อที่พบ	MMR มักเกิดภายใน 30 วันหลังได้รับวัคซีน (1-4 wks)

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
6. อาการชัก : เป็นการชักทั้งตัวโดยไม่มีอาการหรืออาการแสดงทางประสาทอื่นๆ - Febrile Seizures : หมายถึง มีอาการชักร่วมกับมีไข้สูง 38.5 องศาเซลเซียส (วัดทางปาก) - Afebrile Seizures : หมายถึง มีอาการชักและไม่มีไข้ร่วมด้วย	- ตามประวัติการเจริญเติบโต-การคลอด - ประวัติชักในครอบครัว การได้รับยาต่างๆ - ตรวจร่างกายอย่างละเอียดเพื่อหาสาเหตุอื่นๆ ของไข้ (co-incidence) และการชัก ส่วนใหญ่มักจะพบเป็นแบบมีไข้ร่วมด้วย ให้การรักษา ตามอาการให้ยาลดไข้ เช็ดตัวบ่อยๆ อาจจำเป็นต้องให้ยาระงับชัก	ทุกชนิด โดยเฉพาะ Measles, (6-12 วัน) Pertussis (0-2 วัน)

นิยามอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
7. เส้นประสาท Brachial ที่ไปเลี้ยงหัวไหล่และแขนอักเสบ (Brachial Neuritis) หมายถึง ภาวะมีอาการอย่างน้อยหนึ่งอาการดังต่อไปนี้ ที่บริเวณแขนหรือไหล่ข้างที่ฉีดวัคซีน หรือข้างตรงข้าม หรือทั้งสองข้าง ➢ เจ็บปวดที่แขนหรือหัวไหล่ ➢ มีอาการกล้ามเนื้อแขนหรือหัวไหล่อ่อนแรงและอาจลีบเล็ก ➢ มีการเสื่อมของเส้นประสาทบริเวณแขนและหัวไหล่ อาจสูญเสียความรู้สึก	ให้การรักษาตามอาการ ให้ยาแก้ปวด	TT มักเกิดขึ้นหลังฉีดวัคซีน 2-28 วัน

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
8. Sciatic N injury ภายหลังการฉีก IM ที่สะโพกผิดตำแหน่ง ทำให้เกิดอาการ ➢ กล้ามเนื้อขาข้างที่ฉีกอ่อนแรง ➢ ปวดบริเวณกล้ามเนื้อ gluteus ปวดไปตามแนวประสาทของขา ➢ มี hyporeflexia ➢ กล้ามเนื้อลีบ หลัง 40-60 วัน	- อาการ sequelae น้อยกว่าโปลิโอ - ให้การรักษาตามอาการ - หลัง physiotherapy จะกลับดีขึ้นได้ภายใน 3-9 เดือน	ทุกชนิด อาการมักเกิดภายหลังฉีดวัคซีน 1 ชั่วโมง - 5 วัน

3. กลุ่มอาการอื่นๆ (Other Adverse Reaction)

นิยามอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
1. ไข้ (Fever) หมายถึง มีอาการไข้ โดยไม่พบสาเหตุอื่นร่วมด้วย อาจเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังนี้ ➢ มีไข้สูง 38.5 องศาเซลเซียส (วัดทางปาก) นานเกิน 3 วัน โดยวัดอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง ➢ มีไข้สูง 39.5 องศาเซลเซียส (วัดทางปาก) ตั้งแต่หนึ่งครั้งขึ้นไป	ควรตรวจหาสาเหตุของไข้ ซึ่งอาจเป็นอาการของโรคอื่นๆ ที่เผชิญเกิดขึ้นพร้อมกับการได้รับวัคซีน (co-occurrence) โดยการตรวจทางห้องปฏิบัติการเพิ่มเติมเช่น การส่งเลือดเพาะเชื้อแบคทีเรียหรือแยกเชื้อไวรัส สงหา antibody ต่อเชื้อต่างๆ ที่พบได้บ่อย ในพื้นที่หรือฤดูกาลนั้นๆ การรักษา ให้การรักษาตามอาการให้ยา paracetamol อาจให้หลังฉีดทันทีในรายที่เคยมีประวัติ	ทุกชนิด DTP พบบ่อยส่วนใหญ่เกิดภายใน 1-2 วัน หลังได้รับวัคซีน ยกเว้น measles MR และ MMR ที่จะเกิดหลังได้วัคซีน 6-12 วัน

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
2. อาการหน้ามืด/เป็นลม Hypotonic Hyporesponsive Episode (HHE - Shock Collapse) หมายถึง มีอาการ เกิดขึ้นโดยฉับพลันเป็นเพียงชั่วคราวและหายได้เอง ต้องมีอาการ ครบทั้ง 3 อาการ : ➢ กล้ามเนื้ออ่อนแรง (hypotonic) ➢ การตอบสนองต่อสิ่งเร้าลดลง ➢ ชีดหรือเขียว	ส่วนใหญ่จะเป็นอยู่ระยะสั้นและหายได้เอง ในระยะที่มีกล้ามเนื้ออ่อนแรง ต้องดูแลเรื่อง airway ระวัง aspirate pneumonia ไม่เป็น contraindication ในการให้วัคซีนครั้งต่อไป	DTP วัคซีนชนิดอื่นพบได้บ้างแต่น้อยมาก เกิดภายใน 48 ชั่วโมง (ส่วนใหญ่ภายใน 12 ชั่วโมง)

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
3. Persistent crying : มีอาการร้องติดต่อกันนาน อย่างน้อย 3 ชั่วโมง อาจมี เสียงกรีดร้องเป็นครั้งคราว	ส่วนใหญ่จะหยุดร้อง ภายใน 1 วัน การให้ยาแก้ปวด อาจช่วยได้บ้าง	DTP, Pertussis มักเกิดขึ้น ภายใน 24 ชั่วโมง
4. อาการปวดข้อ (Arthralgia) : มีอาการปวดข้อเล็กๆ ที่อยู่ตามส่วนปลาย เช่น ข้อนิ้วมือ นิ้วเท้า โดยไม่มีอาการข้อบวม/แดง อาจเป็นนานตั้งแต่ 10 วันขึ้นไป เป็นแบบ persistent หรือเป็น transient คือ หายเองภายใน 10 วัน	หายได้เอง ให้การรักษาตามอาการ อาจจำเป็นต้องให้ยา analgesic	Rubella, MMR มักภายใน 1-3 สัปดาห์ หลังได้รับ Rubella หรือ MMR, MR
5. Thrombocytopaenia : มีเกล็ดเลือดต่ำกว่า 50,000 เซล/มล และอาจพบอาการดังต่อไปนี้ ➢ มีจุดเลือด / รอยช้ำตามผิวหนัง ➢ มีอาการเลือดออก	ส่วนใหญ่อาการไม่รุนแรงและหายได้เอง บางรายอาจต้องให้สเตียรอยด์และหรือให้เลือด	MMR, measles มักเกิดภายใน 2-5 สัปดาห์หลังได้รับ measles หรือ MCV

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
6. Disseminated BCG-infection (BCG-itis) : ภาวะที่มีการติดเชื้อและแพร่กระจายของเชื้อ BCG ไปทั่วร่างกาย และมีผลตรวจทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อ <i>Mycobacterium bovis</i> สายพันธุ์ BCG สนับสนุนการวินิจฉัย	ตรวจร่างกายพบต่อมน้ำเหลืองโตทั่วไปและอาจพบรอยโรคในอวัยวะต่างๆ ได้ ส่วนใหญ่พบในผู้มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น HIV/AIDS การรักษา ให้ anti TB regimens ซึ่งรวมทั้ง isoniazid และ rifampicin	BCG เกิดขึ้น ภายใน 1-12 เดือน หลังได้วัคซีน
7. กระดูกและหรือกล้ามเนื้ออักเสบOsteitis/Osteomyelitis หมายถึง มีภาวะกระดูกอักเสบ และมีผลตรวจทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อ <i>Mycobacterium bovis</i> สายพันธุ์ BCG เป็นต้นเหตุ	การรักษา ให้ anti TB regimens รวมทั้ง isoniazid และ rifampicin	BCG เกิดขึ้น ภายใน 1-12 เดือน หลังได้ BCG

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
8. ต่อม้ำเหลืองอักเสบ (Lymphadenitis): หมายถึง ภาวะที่มีอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ➢ ต่อม้ำเหลืองโตอย่างน้อย 1 ต่อมขนาด 1.5 ซม. หรือมากกว่า ➢ มีรูเปิดเชื่อมผิวหนังและต่อมน้ำเหลืองที่อักเสบ ส่วนใหญ่เกิดจาก BCG วัคซีน มักเป็นข้างเดียวกับที่ฉีด (ส่วนใหญ่เป็นที่รักแร้)	ส่วนใหญ่หายได้เอง แต่อาจเป็นเวลาหลายเดือน ไม่จำเป็นต้องให้ยาเฉพาะ TB รักษา แต่ในกรณีที่มีการยึดติดของผิวหนังกับต่อมน้ำเหลือง หรือมีน้ำเหลืองไหลออกจาก sinus เป็นเวลานาน พิจารณา 1. ทำ surgical drainage 2. ให้ anti TB ฉีดเข้ารอบๆ บริเวณที่มีการอักเสบ (การให้ยาทาง systemic ไม่ได้ผล)	BCG เกิดส่วนใหญ่ภายใน 2-6 เดือนหลังได้ BCG

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
9. โลหิตเป็นพิษ (Sepsis) * หมายถึง ภาวะมีการเจ็บป่วยรุนแรงเกิดขึ้นแบบฉับพลัน อันเนื่องมาจากการติดเชื้อแบคทีเรีย โดยมีผลการตรวจพบเชื้อแบคทีเรียในกระแสโลหิต	ต้องนึกถึงเสมอในรายที่มีไข้สูง มีการเปลี่ยนแปลงทางคลินิก รุนแรงมากขึ้นเร็ว และมีอาการแสดงของการติดเชื้อในหลายระบบ ต้องตรวจทางห้องปฏิบัติการ เจาะเลือด ตรวจหาเชื้อก่อนให้ยาปฏิชีวนะ ต้องรีบนำส่งโรงพยาบาลเมื่อสงสัย	ทุกชนิด มักเกิดภายใน 5 วัน หลังได้รับวัคซีน
10. Toxic Shock Syndrome * หมายถึง กลุ่มอาการที่มีไข้สูง เจ็บพลัน ร่วมกับอาเจียน และถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ โดยเกิดภายใน 2 - 3 ชั่วโมงหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค และอาจทำให้เสียชีวิต ภายใน 24 - 48 ชั่วโมง	การวินิจฉัยได้เร็วมีผลต่อการรักษาและการอยู่รอดของผู้ป่วย ให้สารน้ำรักษาภาวะช็อก นำส่งโรงพยาบาล เพื่อให้ยาปฏิชีวนะ และการรักษาที่เหมาะสมด่วน (ส่วนใหญ่เกิดจาก S.aureus toxin)	ทุกชนิด
* เป็น Program error ที่รุนแรง ต้องรีบรายงาน		

4.กลุ่มอาการแพ้ Acute Hypersensitivity Reaction

นิยามอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
1.อาการแพ้ (Allergic Reaction) หมายถึง การแพ้ไม่รุนแรง โดยมีอาการอย่างน้อยหนึ่งอาการที่เกิดขึ้นภายใน 24 ชั่วโมง ดังต่อไปนี้ ➢ อาการทางผิวหนัง เช่น ผื่น ลมพิษ ➢ หายใจมีเสียงวี๊ด ➢ บวมที่หน้า หรือบวมทั่วไป	หายได้เอง (Self limiting) antihistamine อาจช่วยบ้าง การแพ้อาจเกิดจากสาเหตุอื่นๆ เช่น อาหาร ยา พิษจากแมลง aeroallergens หรือ สารต่างๆ ดังนั้น การช้กประวัติเกี่ยวกับการได้รับหรือสัมผัสกับสารอื่นๆ นอกจากวัคซีน หรือซีรัม จะช่วยในการป้องกัน และการวินิจฉัย AEFI	ทุกชนิด ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังรับวัคซีน

นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
2. Anaphylactoid Reaction (Acute Hypersensitivity Reaction) หมายถึง มีการแพ้ปานกลาง และมีอาการอย่างน้อยหนึ่งอาการที่เกิดขึ้นภายใน 2 ชั่วโมงดังต่อไปนี้ ➢ หายใจมีเสียงวี๊ด (wheezing) หอบจากหลอดลมหดเกร็ง และมี SOB ➢ หายใจมีเสียง Stridor ที่เกิดจากกล่องเสียงหดเกร็งหรือบวม ➢ อาการทางผิวหนังอย่างน้อยหนึ่งอาการดังนี้ ลมพิษ หน้าบวม บวมทั่วร่างกาย	หายได้เอง (Self limiting) antihistamine อาจช่วยได้บ้างให้ supportive และรักษาตามอาการอื่นๆ ในรายที่มีอาการรุนแรงและแยกจาก anaphylaxis ไม่ได้ ให้การรักษาเช่นเดียวกับ anaphylaxis Anaphylactoid reaction เกิดขึ้น โดยไม่ต้องอาศัย AgE ซึ่งต่างจาก anaphylaxis	ทุกชนิด ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายใน 2 ชั่วโมงหลังรับวัคซีน

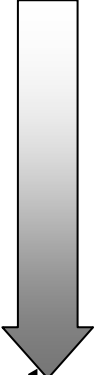
นียมอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	การตรวจเพิ่มเติมและการดูแลรักษา	วัคซีนที่เกี่ยวข้องและช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนจนถึงมีอาการ
3. Anaphylaxis (Anaphylactic Shock): ภาวะการแพ้รุนแรงที่นำไปสู่ภาวะไหลเวียนโลหิตล้มเหลว โดยเกิดขึ้นภายในไม่กี่นาที มีอาการและอาการแสดง ดังนี้ ความดันโลหิตต่ำ ชีพจรเบาเร็ว หรือคลำไม่ได้ มีการเปลี่ยนแปลงระดับการรับรู้ และสติสัมปชัญญะ และอาจมีอาการอื่นร่วมด้วย ดังนี้ ➢ หายใจมีเสียงวี๊ด (wheezing) หอบ จากหลอดลมหดเกร็ง ➢ หายใจมีเสียง Stridor ที่เกิดจากกล่องเสียงหดเกร็งหรือ บวม ➢ มีอาการทางผิวหนัง ผื่น คัน ลมพิษ บวมที่หน้าหรือทั้งตัว	Anaphylaxis เป็น medical emergency ต้องให้การรักษาอย่างรีบด่วน - ให้ adrenaline 1: 1000 ขนาด 0.01/ml/kg IM คนละข้างกับที่ฉีดวัคซีน - ให้ CPR, O₂ mask - Consultation/ ส่งต่อ รพ. ดูรายละเอียดหัวข้อ Anaphylaxis - การตรวจร่างกาย และสังเกตอาการที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดจะช่วยในการวินิจฉัยแยก anaphylaxis จากภาวะช็อกที่เกิดจากเหตุอื่นๆ หรือจาก syncope	ทุกชนิด ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายใน 1 ชั่วโมง ในรายที่รุนแรงจะเกิดเร็ว ภายใน 10 นาที

Anaphylaxis

Anaphylaxis : ปฏิกิริยาการแพ้อย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน และดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดภาวะการไหลเวียนล้มเหลวและถึงเสียชีวิตในที่สุด เป็นปฏิกิริยาที่เกิดจากการจับของ allergen กับ specific IgE (immediate hypersensitivity reaction - Type-1)

อาการและอาการแสดงจะพบได้ในหลายระบบของร่างกาย ถ้าวินิจฉัยได้เร็วเมื่อ เริ่มมีอาการที่เป็นสัญญาณเตือน จะช่วยลดความรุนแรงและป้องกันการสูญเสียชีวิตได้ ส่วนใหญ่ในรายที่รุนแรงอาการจะเกิดขึ้นเร็ว ภายใน 10 นาที บางครั้งอาจจะ มี bi-phasic reaction เกิดอาการรุนแรงอีกครั้ง 8-12 ชั่วโมง ภายหลังการเกิดอาการครั้งแรก

Anaphylaxis

ความรุนแรง/ระยะการเปลี่ยนแปลง	อาการและอาการแสดงของ Anaphylaxis
Mild - สัญญาณเตือน Late-life threatening Signs/symptoms	- คันที่ผิวหนัง, มีผื่นและบวมตรงตำแหน่งที่ฉีด เวียนศีรษะ มีน, <u>รู้สึกร้อนผ่าวทั่วตัว</u> - <u>มีบวมตามส่วนต่างๆ เช่น ปาก หรือหน้า มีผิวหนังแดง, คันตาม</u> ผิวหนัง, <u>รู้สึกคัดจมูก จาม และมีน้ำตาไหล</u> - มีเสียงแหบ คลื่นไส้ อาเจียน - บวมในลำคอ หายใจลำบาก (SOB) ปวดท้อง (cramp) - หายใจมีเสียง wheezing, เสียงดัง stridor - ความดันโลหิตต่ำ ชีพจร เบาเร็ว และอาจเต้นผิดปกติ ช็อกไม่รู้สึกตัว

Management of Anaphylaxis

การรักษา ต้องถือเป็นภาวะฉุกเฉิน โดยตระหนักว่าผู้ป่วยมีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิตสูง จะต้องมียุติ emergency kit รวมทั้ง adrenaline พร้อมทั้งให้การรักษาทันทีที่พบผู้ป่วยและส่งต่อโรงพยาบาลได้

ขั้นตอนในการ management

1. ถ้าไม่รู้สีกตัว ให้อนราบ ดูแลเรื่อง airway
2. ประเมินภาวะผู้ป่วย ตรวจการหายใจ ความดันโลหิต ชีพจร ถ้าชีพจร (carotid pulse) แรงแและช้า ไม่น่าจะเป็น anaphylaxis นึกถึง vasovagal syndrome มากกว่า
3. ถ้าจำเป็นให้เริ่มทำ CPR

4. ให้ adrenaline 1:1000 ขนาด 0.01 ml/kg (max 0.5 ml) เข้า deep IM

คนละข้างกับแขน/ขาที่ฉีด

ถ้าไม่ทราบน้ำหนัก ประมาณขนาดยาตามอายุ ดังนี้
- < 2 ปี 0.0625 มล. (1/16 ของ มล.)
- 2 - 5 ปี 0.125 มล. (1/8 ของ มล.)
- 6 - 11 ปี 0.25 มล. (1/4 ของ มล.)
- 11+ ปี 0.5 มล. (1/2 ของ มล.)

Management of Anaphylaxis (2)

5. ฉีด **adrenaline** ขนาดครึ่งหนึ่งของที่ฉีด **IM** รอบๆ บริเวณที่ฉีดวัคซีน (เพื่อสกัดกั้นหรือ **delay** การดูดซึมของ **allergen**)
6. เมื่อผู้ป่วยรู้สึกตัวหลังให้ **adrenaline** ให้นอนหัวต่ำกว่าเท้าและให้ร่างกายอบอุ่น
7. ให้ **O2 by face mask**
8. ตามผู้ช่วยเหลือ รีบปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เตรียมส่งโรงพยาบาลหลังให้ **adrenaline** ครั้งแรก หรือดูตามอาการของผู้ป่วย
9. ถ้าให้ **adrenaline** ไปแล้ว 10-20 นาที ยังไม่ดีขึ้น ให้ฉีดซ้ำขนาดเดิมได้อีก ทั้งหมดไม่เกิน 3 ครั้ง ส่วนใหญ่หลังให้ **adrenaline** ผู้ป่วย **anaphylactic shock** จะมีอาการดีขึ้นเร็ว
10. บันทึกการตรวจร่างกายอย่างละเอียด วัดชีพจร การหายใจ ความดันโลหิต รวมทั้งการให้การรักษาดังกล่าว และผลตอบสนอง รายงานการเกิด **anaphylaxis** ตามระเบียบ ที่สำคัญคือ **ห้ามให้วัคซีนที่ทำให้เกิด **anaphylaxis** อีก และต้องประทับไว้ที่บัตรผู้ป่วย พร้อมทั้งอธิบายพ่อแม่ผู้ปกครองให้ทราบถึงข้อห้ามนี้**

Injection Reaction

ผู้ได้รับวัคซีนอาจมีปฏิกิริยาต่อการฉีดยา กลัวเข็ม กลัวเจ็บ มีความวิตกกังวลต่างๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับส่วนประกอบของวัคซีน ปฏิกิริยาที่พบได้มีดังนี้

Fainting เป็นลม (vasovagal syndrome) พบบ่อยที่สุดต้องแยกจาก anaphylaxis และ HHE ส่วนใหญ่จะพบในเด็กโต > 5 ปี และผู้ใหญ่ ต้องระวังเรื่อง อันตรายจากการล้ม

Hyperventilation เนื่องจากความวิตกกังวล อาจนำไปสู่อาการ/อาการแสดง ต่างๆ เช่น รู้สึกตัวเบาๆ มึน งง รู้สึกคัน (tingling) รอบๆ ปากและปลายมือ

Breath-holding มีการกลั้นหายใจ ซึ่งอาจจะทำให้ไม่รู้สึกตัว หรือมีอาการ เกร็ง / กระตุก ระยะสั้นๆ ได้

Mass hysteria อาจเกิดได้ในการให้วัคซีนแบบรณรงค์ ถ้ามีการเห็นปฏิกิริยา ที่เกิดขึ้นกับคนที่ได้รับวัคซีนก่อน เช่น เป็นลม ชัก

	Faint (vasovagal syndrome)	Anaphylaxis
เวลาที่เริ่มมีอาการ (onset)	ทันทีที่ฉีดหรือภายหลังได้รับวัคซีนแล้ว 2-3 นาที	มีช่วงเวลาภายหลังได้รับวัคซีนแล้ว 5 – 30 นาที
อาการ/อาการแสดง ในระบบต่างๆ ผิดหนึ่ง	ซีด มีเหงื่อ เย็น ชัน	มีผื่นลมพิษ แดงนูนคัน, หน้าตาบวม angioedema มีผื่นทั่วตัว
ระบบหายใจ	หายใจปกติหรือหายใจลึกๆ	หายใจเสียงดังเนื่องจากการอุดตันของทางเดินหายใจ (มี wheeze หรือ stridor)
ระบบหัวใจและหลอดเลือด	การเต้นของหัวใจ/ชีพจรช้า อาจมีความดันโลหิตต่ำชั่วคราว	ชีพจรเร็วมีความดันโลหิตต่ำ
ระบบทางเดินอาหาร	มีคลื่นไส้/อาเจียน	ปวดท้อง (abdominal cramps) เหมือนจะถ่ายอุจจาระ
Neurological	อาจมีอาการไม่รู้สีกตัวระยะสั้นๆ ไม่กี่นาทีและถ้าจัดให้อยู่ในท่านอนราบจะดีขึ้นเร็ว	มีอาการไม่รู้สีกตัวระยะหลัง ในรายที่มีอาการรุนแรง อาจจะดีขึ้นเพียงเล็กน้อยเมื่อให้นอนราบลง

- อาการ severe allergic reaction พบน้อยมากประมาณน้อยกว่า 1 ต่อ 500,000 โด๊ส
- ปฏิกริยาการแพ้รุนแรง (Anaphylaxis) เช่น ปากบวม หายใจลำบาก ความดันโลหิตต่ำหรือช็อกจากวัคซีนคอตีบ ไอกรน วัคซีนชนิด whole cell พบประมาณ 2 ใน 1 แสนโด๊ส

Precautions

☹️ **Permanent** : เกี่ยวกับวัคซีนไอกรน 4 ข้อ คือ

📖 ใช้สูงเกิน 105° F

📖 Shock like-state

(hypotonic-hyporesponsive episode)

📖 Persistent inconsolable crying นานกว่า 3 ชั่วโมง เกิดขึ้นภายใน 48 ชั่วโมง หลังฉีดวัคซีน

📖 อาการชัก มีหรือไม่มีใช้ร่วมด้วย ที่เกิดภายใน 3 วัน หลังได้รับวัคซีน

☹️ **Temporary**:

📖 Moderate to severe illness (all vaccines)

📖 ภายหลังได้รับ passive antibody จากส่วนประกอบของเลือด (เฉพาะวัคซีนเป็นที่ให้โดยการฉีดเท่านั้น)

Contraindication

☹️ Permanent :

- ☞ มี severe allergic reaction เกิดขึ้นภายหลังการได้รับวัคซีนชนิดนั้น เช่น ผื่นลมพิษขึ้นทั้งตัว, ปากบวม, คอบวม, หายใจลำบาก, หายใจมีเสียงวิส (wheez) ความดันต่ำ, ช็อก
- ☞ มี severe reaction ต่อ component ใดในวัคซีน
- ☞ มีอาการทางสมอง (encephalopathy) ภายใน 7 วันหลังได้รับวัคซีนไอกรน
- ☞ ผู้ที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง (B Cell Deficiency) ห้ามให้ OPV หรือวัคซีนเชื้อเป็นอื่นๆ

☹️ Temporary:

- ☞ ภาวะตั้งครรภ์ สำหรับวัคซีนเชื้อเป็น
- ☞ Immunosuppression จากการได้รับยา

